

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי פ"ח מהל' שבוטע הל' ו: יב ב מיי שס הל' ה והל' ו והלכה ו: יד ג מיי פ"ח מהל' שמירות הל' ב קמנ עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עז סק"פ א: מו ד מיי פ"ו מהל' שבוטע הל' ב ג ופ"ח שס הל' ה והל' ו ופיטע הל' יד:]

מוסף רש"י

מי איכא תנא כ"ר. על כרחן ארבעה מיני שומרין אשכחן (ב"מ צא.) מאן תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי. דקמני מתני' בתריייהו פטורין מלחנם ותשלמין גניבה ואכילה (שם). שוכר, כהנהי כיצד משלם. דשומר חנם ושומר שכר כתיבי, שוכר לא כתיבי, ומהו דין חיובו לענין גניבה ואכילה, פטור או חייב (ב"מ פ.) ר' מאיר אומר כשומר חנם. דק"א יכסי אגר מללכמו ואיני נוטל שכר על שמירתו (שם). ר' יהודה אומר כשומר שכר. הוילי ולהללמו הוא אכלו, אש"פ שנתן שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יכיר שכר הו' שו"ל וחיבי בלחוסין, הסתא דייבי ליה אגלה לא הו' שו"ל וכו' שומר שכר (שם). דליתא בלהבא. חזוק פלוני או לא חזוק אין זו שבוטע בטוי אלא שבוטע שו"ל, שהי' אין פלוני גרשמו לזרזק ולא לזרזק (ועי' ב"ב.). בי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. שנסין כי גרעיד לשונות משמש במקרא, פעמים כל במקוס אס, פעמים כל במקוס דלמא, שמת, פעמים כל במקוס דעת, שונות טעם לדבר, פעמים כל במקוס אלא וסומר את דברו שלפניו (ד"ה ג. ע"ש בארובה) או: במקוס ארבע לשונות הללו נכתב כי בתורה, במקוס אס, במקוס פן, במקוס אלא, במקוס אגר (גמיר' צ. ע"ש בארובה) כל מקוס שלרץ לדעו' כי דין לענין דרשה בין משמעות המקרא, מוכל לשונות באלה מנהי ארבע לשונות, דלסון כי משמע כולם (תננות ט. ע"ש).

הדרן עלך מסכת שבוטע

ממ:

מס והוא נשכר כו' פטור.
שאס הודה לא היה משלם וכן נגנז והוא שאבד אבד והוא שנגנז פטור שהרי שניה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבוטע וז: **אמר לו אבד או שנגנז והוא שמס או נשכר כו' פטור.**
זהו שניה מפטור לחובה והפסיד בשבוטעו: **גב' מאן סנה ארבעה שומרין.**
לקמן מפרש לה: **רבי מאיר היא.**
לקמן מפרש מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין בתמיה על כרחינו ארבעה הס זה כחנם וזה נשכר זה שואל זה שוכר: **הני ג' הוי גרסינן וז"ל אי הכי.**
וצין לר' מאיר וצין לר' יהודה פרכינן לה: **וולן.**
כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבוטע שומרין כלומר מאשס

מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי.
משמע דהכי הלכתא:
וחייבין משום שבוטע ביטוי.
תימה דנימא לילא לידון בדבר החדש ואין לך צו אלא מידועו כדלמרינן בפרק שלישי גבי שבוטע העדות (לעיל דף כה:.) ונראה לי דלא דמי דהתם יאל להקל הילכך הוי מידוע אכל הכא לילא להחמיר לפי שספר ממון אין זה מידוע:

הדרן עלך ארבעה שומרין

או נשבר נגנב והוא שאבד או נשבר או נשבה והוא שנגנב או נשבר או אבד פטור מת או נשבר או נשבה והוא שנגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן ^אפטור היכן שורי או נשבר או נשבה או נשבה או אבד פטור ^בזה הכלל כל המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור מחובה לחובה פטור ^בזה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב להחמיר **על עצמו פטור: גב' מאן תנא ארבעה שומרין**
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח ר' מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי (אמר רב נחמן) אמר רבה בר אבוח רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה ^גדתנן ^אשוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כנושא שכר רבה בר אבוח איפכא תני הני ארבעה הוו שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק ארבעה שומרין ודיניהון שלשה: אמר לשומר חנם כו': היכן שורי כו': אמר לאחד בשוק כו': אמר לשומר כו': אמר שורי וכו' וכולן פטורין משבוטע שומרין ווחייבין משום שבוטע ביטוי ושמואל אמר אף פטורין משום שבוטע ביטוי במאי קמפלגי שמואל סבר ליתא בלהבא ורב סבר איתיה בלאו והן והא איפלוגו בה חדא זימנא דאתמר ^דשבוטע שזרק פלוני צרור לים שבוטע שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב דאיתא בלאו והן ושמואל אמר פטור דליתא בלהבא צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דמנפשיה קמישתבע אבל בהך דבי דינא משבעי ליה אימא מודי ליה לשמואל כדרבי אמי ^הדאמר רבי אמי כל שבוטע שהדיינינן משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבוטע ביטוי ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא גופא אמר ר' אמי כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין בה משום שבוטע ביטוי שנאמר וא נפש כי תשבע לבטא בשפתים מעצמו כדר"ל דאמר ר"ל ^וכי משתמש בארבע לשונות אי דלמא אלא ^זדהא ר"א אומר כולן פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואכילה שוכר פטורין משבוטע שומרין

דהילכתא כרב באיסורי. ועוד דר' אלעזר קאי כותיה. דא"ר [אלעזר] כולן פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ביטוי. חוץ מאיני יודע מה שאתה שח שבשואל וגניבה ואבידה שבנושא מכר ושכשוכר שהרי כפרו ממון: גופא א"ר אמי כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבוטע ביטוי. שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. תשבע מעצמה. וכירש לקיש דאמר כי משמש ב' לשונות. אי דלמא אלא דהא. אי כי יקרא קן ציפור לפניך. דלמא כי תאמר בלבבך. אלא כי פתוח תפתח את ידך לו. דהא ויראו כל העדה כי גזע אחין: וירושלמי א"ר יוחנן ד' שומרין הן [ואין] חייבין אלא דרך קנין. ר' יעקב בשם ר' אלעזר אוף לענין גזילה אין חייבין אלא דרך קנין. שומר חנם נשבע שלא פשע היו עדים יודיעין שלא פשע. מאי. נשמעיהו מהדא הרי שנמצא הגנב ואין עמו לשלם. מהן לומר לו השבע לי שלא נתת ענייך לגזולה כתיב ואם לא ימצא הגנב. הא אם ימצא הגנב פטור. מתני' אמר לאחד מן השוק היכן שורי שנכתב ואמר לא גנבתי וכו' עדים שנכב כו': **הדרן עלך ארבעה שומרין**

ארבעה שומרין פרק שמיני שבועות

מס והוא נשכר כו' פטור.
שאס הודה לא היה משלם וכן נגנז והוא שאבד אבד והוא שנגנז פטור שהרי שניה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבוטע וז: **אמר לו אבד או שנגנז והוא שמס או נשכר כו' פטור.**
זהו שניה מפטור לחובה והפסיד בשבוטעו: **גב' מאן סנה ארבעה שומרין.**
לקמן מפרש לה: **רבי מאיר היא.**
לקמן מפרש מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין בתמיה על כרחינו ארבעה הס זה כחנם וזה נשכר זה שואל זה שוכר: **הני ג' הוי גרסינן וז"ל אי הכי.**
וצין לר' מאיר וצין לר' יהודה פרכינן לה: **וולן.**
כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבוטע שומרין כלומר מאשס דשבוטע הפקדון וחייבין משום שבוטע ציטוי לשעבר קרצן עולה ויורד אס שגג בקרצן כדין שבוטע לשעבר בלאומר יודע אני ששבוטע וז אסורה אכל איני יודע שחייבין עליה קרצן: בלאו וסן. נגנז ולא נגנז: **ליסא בלהבא.**
ימות ולא ימות שזו שבוטע שוא היא שאין צידו לקיים: **ה"ג לריכא דאי אשמעינן כהא כהא קאמר רב משום דמנפשיה אישתבע אכל כהא אימא מודי ליה לשמואל כדר' אמי טעמא דר' אמי מפרש לקמן: כי תשבע מעלמו.**
משמע כדרש לקיש והאי כי תשבע בלשון אי דרשינן לה אס תשבע דהיינו מעלמו ולא שבוטע דיינין שהיא בעל כרחו. ורז דרש ליה בלשון דהא שהרי תשבע הרבה ישבעו על פי צית דין ועלה נמי כתיב קרצן עולה ויורד נשאין זה כפירת ממון שמתחייבו אשס: **רבי אלעזר אומר כולן.**
הנך פטורין דמתני' פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ציטוי דרבי אלעזר סבירא ליה כרבי: **חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואכילה דשומר שכר והשוכר.**
דקמני כהו צמתני' חייב והוא חייב שבוטע שומרין משום שבוטע שומרין שומרין שומרין כפרו ממון וצוהיהו כל דשומר חנם שטען אבד והוא אכלו וצטוען נגנז והוא נגנז דקמני זה מתני' הודה מעלמו משלם קרן וחומוס ואשס לא אינטריכא ליה לר' אלעזר לנמינעיהו גבי הנך חוץ דהא כהדיא פריש להו תנא חומס ואשס דשבוטע שומרין:

הדרן עלך ארבעה שומרין

מודה ליה לרב צריכא גופא אמר ר' אמי כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין בה משום שבוטע ביטוי שנאמר וא נפש כי תשבע לבטא בשפתים מעצמו כדר"ל דאמר ר"ל ^וכי משתמש בארבע לשונות אי דלמא אלא ^זדהא ר"א אומר כולן פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואכילה שוכר פטורין משבוטע שומרין

הדרן עלך ארבעה שומרין וסליקא לה מסכת שבועות

דהילכתא כרב באיסורי. ועוד דר' אלעזר קאי כותיה. דא"ר [אלעזר] כולן פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ביטוי. חוץ מאיני יודע מה שאתה שח שבשואל וגניבה ואבידה שבנושא מכר ושכשוכר שהרי כפרו ממון: גופא א"ר אמי כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבוטע ביטוי. שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. תשבע מעצמה. וכירש לקיש דאמר כי משמש ב' לשונות. אי דלמא אלא דהא. אי כי יקרא קן ציפור לפניך. דלמא כי תאמר בלבבך. אלא כי פתוח תפתח את ידך לו. דהא ויראו כל העדה כי גזע אחין: וירושלמי א"ר יוחנן ד' שומרין הן [ואין] חייבין אלא דרך קנין. ר' יעקב בשם ר' אלעזר אוף לענין גזילה אין חייבין אלא דרך קנין. שומר חנם נשבע שלא פשע היו עדים יודיעין שלא פשע. מאי. נשמעיהו מהדא הרי שנמצא הגנב ואין עמו לשלם. מהן לומר לו השבע לי שלא נתת ענייך לגזולה כתיב ואם לא ימצא הגנב. הא אם ימצא הגנב פטור. מתני' אמר לאחד מן השוק היכן שורי שנכתב ואמר לא גנבתי וכו' עדים שנכב כו': **הדרן עלך ארבעה שומרין**

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

(*) הדרן עלך מסכת שבוטע ויהדרך עלן.
דעתן עלך מסכת שבוטע וידעתך עלן. לא נתנשי מינך מסכת שבוטע ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר בן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אגמנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא.
(**)תניא בר פפא רמי בר פפא אחאי בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא טורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

העירב נא יי אלהינו את דברי תורתך פפינו ובפיפיות עמך בית ישראל. ונהיה בלנו אגתנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל בלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויכי תחכמני מציאותיך בי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בקיףך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך בי בם חיותי: ברוך אתה יי למדיני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אגתנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאגנו משכימים והם משכימים. אגנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אגנו עמלים והם עמלים. אגנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר. אגנו רצים והם רצים. אגנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא ייצצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך יי אלהי בשם שעזרתני לסים מסכת שבוטע בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה.
וחכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי יודעי וזרע יודעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמה רבא. בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא, ולאחיא מתיא, ולאסקא לחיי עלמא, ולמבנא קרתא דירושלם, ולשכלל היכליה בגוה, ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא, ולאכתבא פולחנא דשמיא לאתריה, וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה, ויצימח פרקנה ויקרב משיחהו. בתייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריה, ואמרו אמן. יהא שמה רבא מבקר לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתנהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא בריך הוא. לעלא מן כל ברכתא ושיירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: על ישראל ועל רבנן, ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון, ועל כל מאן דעסקין באוריתא, די באתרא (קדישא) הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחי' אריכי ומוזני ריחי ופרקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן: עושה שלום במרומי הוא ברחמינו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

מסורת הש"ם

(א) יודי' ל"ג זה הכלל כו' עד חייב, **(ב)** ז"ל דמילא, **(ג)** צ"ק מה: **ז**: כ"מ פ: **כג**: **(ד)** לשל כה, **(ה)** כ"מ לה, **(ו)** תעתי ט. ר"ה ג. גיטין **כ**, **(ז)** ופסחים **כג**:].

תורה אור השלם

1. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבקא האדם בשבעה ונעלם ממנו ודוא ידע ואשם ללאת מאלה: ויקרא ה ד

רבינו חננאל

אוקימנא למתניתין לר' מאיר וכרתיי רבה בר אבוח שוכר כיצד משלם. ר' מאיר אומר כשומר שכר. ר' יהודה אומר כשומר חנם. אמר רב נחמן ד' שומרין הן ודיניהן שלשה. שומר חנם נשבע על הכל. שואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השכר ועל השבועה ועל המתה וקרי"ל שוכר כשומר שכר משלם ומשלמין את הגנבה ואת האבדה: **מתני'** אמר לשומר חנם היכן שורי א"ל מת והוא שנשבר או נשברה כו' עד משביעך אני ואמר אמן פטור. כל המשויות דקתני בהו פטור. אמר רב וכולן פטורין משבוטע השומרין שהרי לא כפרו ממון. וחייבין בשבוטע ביטוי. ושמואל אמר אף פטורין משבוטע ביטוי. במאי פליגי רב סבר כיון דאיתא בלאו והן חייבין. ושמואל סבר כיון דליתא בלהבא [פטורין] והא איפליגו בהאי סברא חדא זמנא. דאיתמר שבוטע שזרק פלוני צרור לים שבוטע שלא זרק. רב אמר חייב כו'. ואמרינן צריכא. דאי איתמר בהאי הוה אמינא בהאי מחייב רב משום דמנפשיה קא מישתבע אבל הכא דבי דינא קמישתבעי ליה אימא מודה רב כדר' אמי דאמר כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבוטע ביטוי כו'. וקרי"ל כרב חדא

דהילכתא כרב באיסורי. ועוד דר' אלעזר קאי כותיה. דא"ר [אלעזר] כולן פטורין משבוטע שומרין וחייבין משום שבוטע ביטוי. חוץ מאיני יודע מה שאתה שח שבשואל וגניבה ואבידה שבנושא מכר ושכשוכר שהרי כפרו ממון: גופא א"ר אמי כל שבוטע שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבוטע ביטוי. שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. תשבע מעצמה. וכירש לקיש דאמר כי משמש ב' לשונות. אי דלמא אלא דהא. אי כי יקרא קן ציפור לפניך. דלמא כי תאמר בלבבך. אלא כי פתוח תפתח את ידך לו. דהא ויראו כל העדה כי גזע אחין: וירושלמי א"ר יוחנן ד' שומרין הן [ואין] חייבין אלא דרך קנין. ר' יעקב בשם ר' אלעזר אוף לענין גזילה אין חייבין אלא דרך קנין. שומר חנם נשבע שלא פשע היו עדים יודיעין שלא פשע. מאי. נשמעיהו מהדא הרי שנמצא הגנב ואין עמו לשלם. מהן לומר לו השבע לי שלא נתת ענייך לגזולה כתיב ואם לא ימצא הגנב. הא אם ימצא הגנב פטור. מתני' אמר לאחד מן השוק היכן שורי שנכתב ואמר לא גנבתי וכו' עדים שנכב כו': **הדרן עלך ארבעה שומרין**

^[1] פ' הגזל על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג, ** בסימא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף י"ש בש"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו